

30 liepos 73
4/1438

LIETUVOS TSR MOKSLŲ AKADEMIJOS
ISTORIJOS INSTITUTO DIREKTORIUI
istorijos mokslų daktarui
drg. VAITKEVIČIUI B.J.

Vilnius, T. Kosciuškos
g-vė Nr. 30

Tiriant mūsų žinioje esančią baudžiamąją bylą Nr. 368 nustatyta, kad patrauktieji baudžiamojon atsakomybėn asmenys, daugino ir platino dokumentą, pavadintą "Iš Tarybų Sąjungos 1939-1941 metų užsienio politikos istorijos".

Kadangi šio dokumento turinio teisingam įvertinimui reikalingos specialios žinios istorijos srityje, prašome Jūsų nurodymo paruošti ir atsiųsti mums pažymą apie tai ar yra šiame dokumente TSRS istorijos ir užsienio politikos faktų iškraipymų bei tarybinę valstybinę ir visuomeninę santvarką žeminančių šmeižtiskų prasimanymų.

Priedas: pagal tekstą 23 lapai pakete.

VALSTYBĖS SAUGUMO KOMITETO prie LIETUVOS TSR
MINISTRŲ TARYBOS P I R M I N I N K A S

/P

/J. PETKEVIČIUS/

Nuociašas tikras:

VSK prie LTSR MT
tarytojas - leitenantas

[Signature]

LIETUVOS YPATINGASIS ARCHYVAS
F. K. 38 154768/3 174
Tiks
Skyriaus vedėjas *[Signature]* 76

-116-

Dėl "Lietuvių enciklopedijos" XV tomo
"Lietuva"

Enciklopedijos tomas skirtas Lietuvos geopolitinei padėčiai, jos istorijai, kultūros klausimams...

Labai svarbi vieta tome tenka istorijai. Be tradicinių koncepcijų feodalizmo laikotarpyje, reakcinės, buržuazinės nacionalistinės ir antitarybinės koncepcijos ištiesai vyrauja istorijoje, skirtoje buržuazijos valdomos Lietuvos ir tarybiniam laikotarpiui.

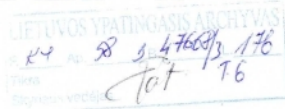
Visai nutylimas Tarybų valdžios faktas Lietuvoje 1918-1919 m. Tai Tarybų Rusijos agresijos forma. V. Kapsuko-Mickevičiaus vyriausybė (1918.XII,8) sudaryta Maskvos įsakymu, kaip priedanga karinei intervencijai (p.345).

1920 m. liepos 12 d. sutartis tarp Lietuvos ir Tarybų Rusijos - tai Lietuvos diplomatijos triumfas (p.345).

1939 m. spalio 10 d. sutartimi Lietuva buvo priversta atsisakyti nuo žymios dalies teritorijos, pripažintos Lietuvai 1920 m. liepos 12 d. sutartimi (p.345). Atitinkamai siūkinami 1940m. birželio mėn. įvykiai.

Hitlerinės okupacijos metais iškeliamas lietuviškųjų buržuazinių nacionalistų priešinimasis okupantams, jų heroizmas. Visai nutylima tarybinių partizanų kova.

Skyrius "Antrosios Sovietinės okupacijos laikai (nuo 1944 m.)", skirtas įrodyti, kad Lietuva yra okupuota, daug vietos skiriama Lietuvos sovietizacijai įrodyti. Pramonės plitimas - tai dingstis rusų kolonizacijai (p. 390), švietimo tikslas - ruošti ak-

tyvius komunistus ir pan.

Kultūros skyriuje visur stengiamasi sumažinti ir iškreipti kultūros laimėjimus Tarybų Lietuvoje.

Kapitalizmo istorijos sektoriaus
vyr. mokslinė bendradarbis

ist.m.k.

R. Šepkauskas

1973. VIII. 23.

LIETUVOS YPATINGASIS ARCHYVAS
Kl. Nr. 80 8-4760/3 177
Data
Sąrašas veiksnių
Jut 76

Del A. ŠAPOKOS redaguotos "Lietuvos istorijos"

Kaunas, 1936 m.

1. A. Šapokos redaguota "Lietuvos istorija" yra buržuazinių istorikų parašytas istorijos vadovėlis, skirtas naudotis mokykloms. Jis išleistas masiniu 17000 tiražu. Jame istorija dėstoma pagal kunigaikščius ir karalius. Visą istoriją yra personifikuota. Istorijos periodizacija atlikta remiantis valstybės istorija. "Lietuvos istorijoje" idealizuojama Lietuvos Didžioji kunigaikštystė ir jos kūrėjai Lietuvos kunigaikščiai.

XVI-XVIII a. "Lietuvos istorijoje" dėstoma daug įdėlių, paimtų iš Lenkijos istorijos, visai arba labai mažai susijusių su Lietuva.

2. "Lietuvos istorijoje" nutylimi socialiniai konfliktai ir apskritai socialinė istorija. Pvz., net nei žodžiu neužsimenama apie Šiaulių ekonomijos 1769 m. valstiečių sukilimą.

3. A. Šapokos redaguota "Lietuvos istorija" yra katalikiška. Joje vaizduojama katalikų ir ypač jezuitų veikla kultūrinio gyvenimo pagrindu.

4. XIX a. Rusijos-carizmo politika Lietuvoje sutapatinama daugelyje atvejų su rusų tautos sąvoka. Rusams apskritai priskiriama caro valdininkų veiklos rezultatai.

5. Lietuvių XIX a. nacionalinis judėjimas (tautiškas atgimimas) vaizduojamas atitrauktai nuo socialinės kovos Lietuvoje XIX a. pabaigoje ir XX a. pradžioje.

6. 1919 m. vaizduojama Lietuvos kova prieš rusus bolševikus, nei žodžiu neužsimenama apie lietuvių tautos kovą dėl Tarybų valdžios.

7. Pabrėžta buržuazinės Lietuvos nepriklausomybė buržuazijos valdymo metais. Nutylėta klasiniai prieštaravimai ir socialinė nelygybė.

1973 VIII. 9

ist.m.dr. M. Juras

Istorijos instituto direktoriaus
pavduotojas mokslo reikalams

LIETUVOS YPATINGASIS ARCHYVAS
K4 88 4766/3 178
1976

-149-

Dėl dokumentų rinkinio

"Iš TSRS užsienio politikos istorijos"

Bendrai paėmus, dokumentų, patalpintų rinkinyje, buvimas neabejotinas. Jie paskelbti Vokietijos užsienio reikalų ministerijos dokumentų rinkinyje "Nazi-Soviet Relations 1939-1941". Department of State, 1948, ir "Documents on German Foreign Policy 1918-1945". Series D (1937-1945), Volume V, 1953, Washington, D. C.

1939 m. rugpjūčio 23 d. ir rugsėjo 28 d. sutarčių tarp Vokietijos ir TSRS su visais priedais vertimai į lietuvių kalbą yra pateikti išleistoje JAV Lietuvių enciklopedijoje XXV t. (p. 215-217), jų turinys su komentarais pateiktas tos pat enciklopedijos XV t.; jos minimos kai kuriuose Vakaruose išleistuose lietuvių buržuazinių emigrantų darbuose (A. Merkelis, "Antanas Smetona", Cleveland, 1964), spaudoje.

Kitą klausimo pusę sudaro dokumentų atranka ir pateikimo metodas. Atrinkti išimtinai tokie dokumentai, kurie turėtų rodyti TSRS politiką visų pirma Lenkijos ir Lietuvos atžvilgiu, jos agresyvumą, nesiskaitymą su tų šalių interesais ir siekimais. To paties tikslo siekiama, pateikiant V. Molotovo kalbą ištraukas.

Dokumentai pateikti be jokio ryšio su bendra tarptautine padėtimi 1939-1940 m. ir tai būtent padeda rinkinio sudarytojams siekti savo tikslo, nušviesti TSRS politiką jiems reikalinga šviesa, iš esmės ją iškreipti. Taip, pavyzdžiui, nežinant, kad 1939 m. balandžio mėn. tarp TSRS, Anglijos ir Prancūzijos prasi-

dėjo derybos dėl sąjungos prieš galimą Vokietijos agresiją, nežinant, kad tose derybose Anglijos ir Francūzijos vyriausybės stengėsi parodyti visų pirma Vokietijai, kad jos nelinkusios susitarti su TSRS, kad jos siekia izoliuoti Tarybų šalį ir tuo palengvinti Vokietijai karą prieš TSRS, suprantama, kad labai įvairiai ir priešišškai galima aiškinti TSRS ir Vokietijos Nepuolimo sutartį (1939 m. rugpjūčio 23 d.). Išleidus iš dėmesio TSRS kovą už savo šalies saugumą, už jos vakarinių sienų sustiprinimą dar labiau priešišškai galima aiškinti ir 1939 m. rugsėjo 28 d. sutartį bei visus slaptus dokumentus prie pirmosios ir antrosios sutarties.

Vienpusiškai ir tendencingai pateiktos V. Molotovo kalbų ištraukos. Jo 1939 m. rugpjūčio 31 d. kalbos ištrauka, išimta iš konteksto, duoda labai iškreiptą vaizdą. Iš jos nematyti, kad V. Molotovas savo kalboje labai plačiai nušvietė derybas su Anglijos ir Francūzijos vyriausybių atstovais 1939 m., aplinkybes, privėdusias prie Nepuolimo sutarties su Vokietija pasirašymo. Tą pat galima pasakyti apie 1939 m. rugsėjo 17 d. kalbą, kurioje buvo išdėstytos priežastys, dėl kurių Raudonoji Armija peržengė Lenkijos sieną; kad to žingsnio pagrindą sudarė rūpestis apsaugoti Vakarų Baltarusijos ir Vakarų Ukrainos interesus, siekimai sustiprinti TSRS Vakarų sieną. Tai liečia ir kitas ištraukas iš V. Molotovo kalbų.

Aplamai dokumentai, patalpinti minėtame rinkinyje, reikalauja jų glaudaus ryšio su istorinės padėties aiškinimu. Nė vienas akimirkai negalima išleisti iš dėmesio, kad terybinei vyriausybei buvo žinoma, kad karas su hitlerine Vokietija neišvengiamas, kad Vokietijos jėgos, užkariaujant vis naujes Europos šalis,

stiprėja, kad TSRS turimą laiką turi maksimaliai išnaudoti su-
stiprinti savo jėgas lemtingai kovai su fašizmu ir pan. Kitokiu
atveju, tokių dokumentų skaitymas duoda labai iškreiptą ir anti-
tarybinį vaizdą.

1973. VIII. 23.

ist.m.dr. R. Žepkaite
Istorijos instituto direktoriaus
pavaduotojas mokslo reikalams

LIETUVOS YPATINGASIS ARCHYVAS	
K4	58 0-47668/3 181
Tipas	Kitas
Sąrašas veidų	Kitas 76